

ГОЛОВНЕ УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЧЕРКАСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ
БУДИНОК ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ СМІЛЯНСЬКОЇ МІСЬКОЇ РАДИ

Для системи післядипломної
педагогічної освіти

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЕТЕНТІСНО ЗОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ ДО ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

програма майстер-класу для педагогічних працівників позашкільних
навчальних закладів

Черкаси
2012

Керівники:

Арчибасова Т. Ю., методист Будинку дитячої та юнацької творчості
м. Сміли;

Кудін В. С., методист лабораторії виховної роботи ЧОШОПП

Схвалено до впровадження Вченої ради Черкаського ОШОПП.

Протокол №3 від 31.08.2012 року

Пояснювальна записка

Актуальність теми, проблеми. Сучасні механізми в житті суспільства зумовили зміни в соціальному замовленні щодо позашкільної освіти. Дуже гостро стоїть питання про створення гуманного освітньо-розвивального середовища, спрямованого на задоволення потреб дитини, формування її як життєво компетентної, готової до викликів часу, здатної адекватно реагувати на умови і вимоги життя особистості.

Забезпечення завдань розвитку позашкільної освіти вимагає від педагогічних колективів і працівників оновлення розуміння місії позашкільного закладу, гуманізації педагогічної позиції щодо вихованця та модернізації підходів до засобів і методики виховання. У центрі навчально-виховного процесу знаходиться дитина з її унікальними здібностями, задатками та індивідуалізованими, проте загальнолюдськими потребами. Зрозуміти дитину, адаптувати її до навколишньої дійсності, створити сприятливі умови для її теперішньої життєдіяльності і саморозвитку, навчити її творити самій своє життя – тобто відповідати на виклики часу. Це головне завдання сучасного керівника гуртка і його реалізація вимагає підвищення рівня не тільки психолого-педагогічних знань, а й набуття нового педагогічного досвіду.

Мета семінару-тренінгу: створення умов для розвитку творчого потенціалу керівників гуртків ПНЗ педагогічних працівників ПНЗ - слухачів курсів підвищення кваліфікації, підвищення рівня їх інноваційної культури, методичної готовності до упровадження компетентнісного підходу в системі позашкільної освіти; розвиток соціальної та особистісної мотивації до творчого особистісного та професійного самопізнання, самоактуалізації та саморозвитку.

Завдання:

- *актуалізувати та систематизувати знання про базові потреби дитини;*
- *модернізувати знання педагогів щодо:*
 - освітніх пріоритетів у світлі сучасних суспільних очкувань;
 - сутності компетентнісного підходу до освіти як одного з гуманістичних пріоритетів сучасності;
 - стратегії сприяння становленню життєвої компетентності особистості;

актуалізувати і коригувати знання педагогів щодо базових потреб особистості;

➤ **сформувати розуміння** педагогів щодо необхідності організації потребнісно орієнтованого НВП у ПНЗ;

➤ *сформувати вміння:*

- аналізувати освітні завдання та вимоги до професійних ролей сучасного педагога-позашкільника;

- визначати основні потреби дитини та стратегії щодо їх задоволення;

- визначати та використовувати форми, методи та прийоми навчально-виховної роботи з вихованцями позашкільного навчального закладу щодо формування їх життєвої компетентності;

- творчо застосовувати методи і прийоми дослідницької педагогічної діяльності;

➤ *сформувати новий професійний досвід застосування* форм, методів і прийомів організації позашкільної навчально-виховної роботи щодо формування життєвої компетентності вихованців;

➤ *сформувати професійні установки (готовність) до:*

- творчого, дослідницького ставлення до дійсності, до професійної сфери;

- створення продуктивних умов формування життєвої компетентності вихованців;

- активне впровадження особистісно орієнтованих технологій формування життєвої компетентності вихованців;

- рефлексування професійних та особистісних очікувань і результатів професійної діяльності та особистісного розвитку.

Очікувані навчальні результати

➤ *професійні установки на творче ставлення до діяльності у професійній сфері, до дійсності загалом;*

➤ *знання про:*

- базові потреби дитини та педагогічні стратегії щодо їх задоволення;

- пріоритети сучасного навчання і виховання в контексті теорії життєтворчості;

- технології реалізації компетентнісного підходу;

➤ *розуміння:*

- сутності потребнісно орієнтованого та компетентнісно орієнтованого підходів до позашкільної освіти;

- зв'язку між потребнісно орієнтованим, особистісно орієнтованим і компетентнісно орієнтованим підходами до освіти;
 - *вміння:*
 - моделювати портрет сучасного педагога-позашкільника (соціально-психологічні ролі та характеристики) відповідно до сучасних освітніх завдань;
 - визначати виховні стратегії щодо задоволення базових потреб особистості;
 - визначати форми, методи та прийоми роботи з вихованцями позашкільних навчальних закладів щодо формування їх життєвої компетентності;
 - рефлексувати професійні та особистісні очікування і результати власної професійної діяльності.

Тематичний план семінару-тренінгу

	Тема	Зміст навчального матеріалу	Форма організації навчальної діяльності	Час проведення (акад. год.)	Кейс до теми
1	Урахування потреб особистості в організації педагогічної взаємодії	Основні потреби дитини та стратегії щодо їх задоволення. Задоволення базових потреб вихованців – умова творчої самореалізації та успішного особистісного розвитку дитини. Створення розвивального середовища оптимального життєвого простору вихованця позашкільного навчального закладу.	Семінар-тренінг	2 год (80 хв.)	Методичні рекомендації щодо організації педагогічного спілкування

2	Шляхи реалізації компетентнісно орієнтованого підходу до позашкільної освіти	Компетентність як інтегрований показник життєспроможності особистості у найбільш актуальних сферах життєдіяльності. Розробка педагогічної моделі «Шляхи реалізації компетентнісно орієнтованого підходу до позашкільної освіти».	Семінар-тренінг	2 год (80 хв.)	Методичні рекомендації щодо формування основних груп компетентностей
3	Упровадження технологій збереження психічного здоров'я	Поняття про психічне здоров'я. Розробка педагогічної моделі «Засоби здоров'язбереження». Здоров'язбережні технології.	Семінар-тренінг	2 год (80 хв.)	Методичний посібник «Психотехнічні вправи та ігри»

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Арчибасова Т. Інтерактивні форми навчання педагогічних працівників ПНЗ //Позашкілля. – 2010. - № 8 (44). – С.47 – 67.
2. Арчибасова Т. Забезпечення компетентнісно зорієнтованого підходу до позашкільної освіти // Система роботи над науково-методичною проблемою / упоряд. А.В.Дьоміна. – К.: Шк. світ, 2011. – (Бібліотека «Шкільного світу»).
3. Брандес В., Вознюк О. Підготовка вчителя до діяльності в особистісно орієнтованій парадигмі освіти. Система тренінгової роботи з вчителями // Робота психолога з педколективом / Упоряд. Т.Гончаренко. – 2-е вид., стереотипне. – К.: Вид.дім «Шкіл.світ»: Вид. Л. Галіцина, 2006. – С.4 – 33.

4. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: Наук.-метод. посібник / За ред. І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя: Центріон, 2005.
5. Компетентнісний підхід: система впровадження в школі / Упоряд. І. В. Родигіна, Л. М. Дементьєва, А. І. Погорєлов, О. Г. Луценко. – К.: Шк. світ, 2010. – (Б-ка «Шкільного світу»).
6. Коротун Н. Здороров'язберігаючі принципи навчання // Здоров'я та фізична культура. – Вкладка. Здоров'я та фізична культура. Початкова школа. – 2009. – № 15 (147). – С. 2 – 4.
7. Лебедєв О. Компетентнісний підхід в освіті // Позашкілья. – 2007. – № 1 (37). – С. 17 – 18.
8. Назаренко Г. А. Тренінг як комплекс інтерактивних форм виховної роботи. – Черкаси, 2002.
9. Теорія і практика розвитку ключових компетенцій учнів 12-річної школи: Матеріали Всеукраїнської науково-пошукової конференції / За заг. Ред. І. Г. Єрмакова. – У 2 ч.– Запоріжжя: Хортицький навчально-реабілітаційний профільний центр, 2008.
10. Туріщева Л. В. Психолого-педагогічні аспекти уроку. – Х.: Вид. група «Основа», 2007. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Серія «Психологічна служба школи»).
11. Юзефік Л. О. Компетентнісний підхід до формування освітнього простору в аспекті організації позаурочної виховної діяльності // Теорія і практика розвитку ключових компетенцій учнів 12-річної школи: Матеріали Всеукр. науково-пошукової конф. / За заг. ред. І. Г. Єрмакова: У 2 ч. – Ч.І. – Запоріжжя: Хортицький навч.-реабілітаційний профільний центр, 2008.

Тематичний план

	Тема	Зміст навчального матеріалу	Форма організації навчальної діяльності	Час проведення (акад. год.)	Кейс до теми
1.	Педагог-позашкільник як фасилітатор особистісного розвитку дитини. Педагог і вихованець: встановлення духовних стосунків.	«Піраміда потреб» (за А.Маслоу). <u>основні потреби дитини та стратегії щодо їх задоволення.</u> Задоволення базових потреб вихованців – умова творчої самореалізації та успішного особистісного розвитку дитини. Створення розвивального середовища оптимального життєвого простору вихованця позашкільного навчального закладу організація пізнавальної діяльності.	Семінар-тренінг	2 години	1) Фасилітуючі та нефасилітуючі висловлювання 2) Райдуга відносин 3) Техніки активного слухання
					4)

	<p>«Компетентнісні засади організації уроку в шкільному навчанні».</p> <p>Забезпечення компетентнісного підходу до ПО.</p> <p>Задоволення комунікативних потреб дитини.</p> <p>Формування комунікативної компетентності вихованців.</p> <p>Комунікативна компетентність педагога</p>	<p>«Компетентнісно орієнтований підхід до освіти».</p> <p>Особистісно та соціально центровані компетентності.</p> <p>Шляхи реалізації компетентнісного підходу в ПНЗ.</p> <p>Педагогічне спілкування як інструмент педагогічної дії.</p> <p>Ефективність міжособистісного спілкування.</p> <p>Технологія особистісно орієнтованого навчання і виховання</p>	<p>Семінарське заняття з елементами тренінгу</p>	<p>2 години</p>	<p>1) картки для індивідуальної роботи</p> <p>2) Прийоми створення ситуації успіху (за Белкіним)</p> <p>3) Методичні рекомендації щодо формування ключових компетентностей</p>
	<p>ІКТ-компетентність</p>	<p>Використання сучасних інформаційних технологій в організації навчально-виховного процесу</p>			<p>4)</p>

	<p>Творча майстерня керівника гуртка. Творча компетентність. Технології розвитку творчої компетентності. Творча компетентність педагога</p>	<p>Если ты умеешь самый обычный факт подать как открытие и добиться удивления и восторга учащихся, то можешь считать, что половину дела ты уже сделал.</p>			<p>5) Техн. Картка ООН 5) Конструктор навчального заняття</p>
	<p>Технології збереження психічного здоров'я в структурі навчального заняття</p>		<p>Семінарське заняття з елементами тренінгу</p>	<p>2 години</p>	<p>Методичка «Психотенічні та комунікативні вправи в структурі гурткового заняття»</p>

Шляхи реалізації компетентнісно орієнтованого підходу до навчання у позашкільному навчальному закладі

Навчальний семінар

МЕТА: створити умови для пошуку шляхів реалізації компетентнісно орієнтованого підходу до навчання у ПНЗ.

ЗАВДАННЯ:

- з'ясувати закономірність появи ідей компетентнісно орієнтованої освіти;
- забезпечити засвоєння понять «компетентність як інтегрований результат навчання», «компетентнісно орієнтований підхід», «компетентнісно орієнтована освіта», «компетенізація освіти»;
- дати поняття про відмінність між термінами «компетентність» та «компетенція»;

- дати уявлення про основні групи компетентностей та структуру компетентності;
- дати загальне уявлення про шляхи формування компетентностей дітей;
- сформуванати розуміння щодо реалізації К-підходу до позашкільної освіти як складової модернізації системи позашкільної освіти.

ОБЛАДНАННЯ:

- схеми «Компетентність – це...», «Структура компетентності»;
- роздатковий матеріал «Маленький словничок до теми»;
- картки для індивідуальної роботи «Реалізація завдань компетентісно орієнтованого навчання в ПНЗ».

ПЛАН ЗАНЯТТЯ

1. Мотивація навчальної діяльності педагогів.
2. Оголошення теми і мети навчальної діяльності.
3. Теоретичний блок «Компетентність як результат навчання».
4. Практичний блок «Реалізація К-підходу до навчання у ПНЗ».
5. Рефлексія результатів.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. Мотиваційно-організаційний етап.

1.1. Мотивація навчальної діяльності.

У переважної більшості людей є вроджене бажання реалізувати свій потенціал (у дітей до певного віку недостатньо усвідомлений).

Чому навіть не всі люди з досвідом можуть сказати, що реалізували себе? Чому ми не завжди відчуваємо себе упевнено в цьому житті і можемо сказати про себе, що уміємо жити? *Чому існує і що означає термін «навчена безпорадність»? Що це таке – вміння жити? Бути успішним? Чи пов'язано це з якістю отриманої нами освіти? Чого саме в отриманій вами, наприклад, освіті не вистачає вам для більш успішного життя? Чи достатньо ми навчаємо (в умовах свого закладу) дитину жити?*

Очікувані відповіді учасників *(Бажання людини самореалізовуватись не завжди забезпечені необхідними ресурсами в «капіталі» особистості. Ми не знаємо, як ставати успішними. І навчальні заклади неефективно цьому навчають. Отже, якість сучасної освіти для життя низька).*

Що ж це за «особистісний капітал»?

1.2. Оголошення теми. Очікування учасників семінару. Формулювання спільних завдань.

II. Проективно-діяльнісний етап.

1.3. Теоретичний блок. Компетентність як результат навчання.

a) *Мозковий штурм «Компетентність – це...».* Варіанти визначення записуються до схеми (додаток 1).

b) *Робота зі словником (додаток 2).*

Компетентність – синонім понять «поінформованість», «обізнаність», «досвідченість», «авторитетність» і конкретизується щодо різних галузей і сфер життя .

Латинське слово *competens* (*competentis*) означає «*підходящий*», «*відповідний*», «*узгоджений*», а *competient* – «*узгодженість частин*», «*сумірність*», «*симетрія*».

Отже, **компетентний – досвідчений** у певній галузі, в якомусь питанні (Словник іншомовних слів), **придатний** до діяльності в певній сфері (лінгвістичній, соціальній, життєвій, професійній, громадянській тощо). Слово означає також високу якість цієї діяльності.

У державних документах України вживаються поняття «компетенція» і «компетентність». В українській педагогіці триває спроба наблизитися до адекватного розуміння цих термінів.

Про компетентнісний підхід в Україні вперше заговорили 2000 року, під час введення Державного стандарту загальної середньої освіти. У Європі цією проблемою займаються більше 10 років. Організація економічної співпраці та розвитку (країни-учасники: Австрія, Бельгія, Данія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Нідерланди, Нова Зеландія, Норвегія, Швеція, Швейцарія, Сполучені Штати Америки) 21 грудня 2000 р. ініціювали проект «**Визначення та відбір ключових компетентностей**», в рамках якого представлено національні погляди на процес визначення та відбору компетентностей. В рамках цього проекту відзначається важливість не тільки знань і вмінь, а й *знання стратегій щодо їх застосування і використання, здатність управляти ними.*

c) *Робота зі схемою «Структура компетентності» (додаток 3).*

d) **Основні групи компетентностей.**

Проект Критеріїв оцінювання навчальних досягнень у системі загальної середньої освіти (2000) базувався на переконанні, що «навчальна діяльність у кінцевому результаті повинна не просто дати людині суму знань, а сформувати комплекс компетенцій». Компетенція визначалася як *«загальна здатність, що базується на знаннях, досвіді, цінностях, здібностях, набутих завдяки навчанню. Отже, поняття компетентності не зводиться тільки до знань і навичок, а належить до сфери складних умінь і якостей особистості»*. Таким чином, компетентність була визначена як інтегративний показник якості освіти. А формування **ключових (базових) компетентностей – як компонент особистісно орієнтованої парадигми освіти.**

Існують різні класифікації груп компетентностей: дво- і трирівневі. В них виділяють базові (особистісноцентровані) та соціоцентровані; ключові, загальнопредметні (загальнонавчальні) та предметні. Загальна схема може виглядати так:

$$\begin{aligned} &\underline{\text{Загальна життєва компетентність}} = \\ &\quad \text{Ключові (базові, основні)} + \\ &\quad \quad + \text{предметні} \\ &\quad \quad + \text{професійні} \end{aligned}$$

Познайомимось із основними групами компетентностей, яких «потребує сучасне життя», виділених у Критеріях оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти (2000) (**робота з картою «Шляхи реалізації завдань компетентісно орієнтованої освіти в ПНЗ»** (стовбці «Групи компетентностей», «Показники компетентності»)) (додаток 4).

Рефлексія. Яка група компетентностей, на вашу думку, є найголовнішою і визначальною? Чому ми повинні навчити дітей, незалежно від конкретного виду предмета, що викладаємо? (*Насправді, не можна виділити жодну з цих соціоцентрованих компетентностей. Вони всі є вирішальними: за несформованості бодай однієї з них можливість досягти життєвої компетентності виключається. Отже, надзавдання визначається як «навчити жити»*).

4. Практичний блок.

Реалізація «К-підходу у позашкільному навчанні».

а) Робота зі словником (додаток 2).

Компетентнісний підхід (К-підхід) передбачає спрямування освітнього процесу на формування ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості як узагальненого результату навчання.

Компетентність є результатом вправління у певній сфері знання чи діяльності, тільки внаслідок якої встановлюється «зв'язок змісту та операцій або видів діяльності відповідно до цього змісту».

Отже, шляхи реалізації К-підходу – **створення умов для вправління у конкретній сфері** знання чи діяльності (через практику педагогічного процесу) і визначення засобів формування уявлень про життєву компетентність (і сам процес формування даних уявлень у ході навчання та виховання учня).

Які завдання постають перед педагогом, що зорієнтований на К-підхід? (*Переосмислити власний досвід. Провести ревізію власної методики, змісту програм. Знайти ефективні шляхи і способи педагогічної взаємодії*).

b) Знайомство з пам'яткою «Можливості продуктивного навчання у формуванні життєвої компетентності особистості» (додаток 5.)

c) Практична робота з карткою «Шляхи реалізації завдань компетентнісно орієнтованої освіти в ПНЗ» (додаток 4).

Визначте шляхи формуванні життєвої компетентності особистості в системі позашкільної освіти (**індивідуально**).

d) Презентація та обговорення результатів роботи.

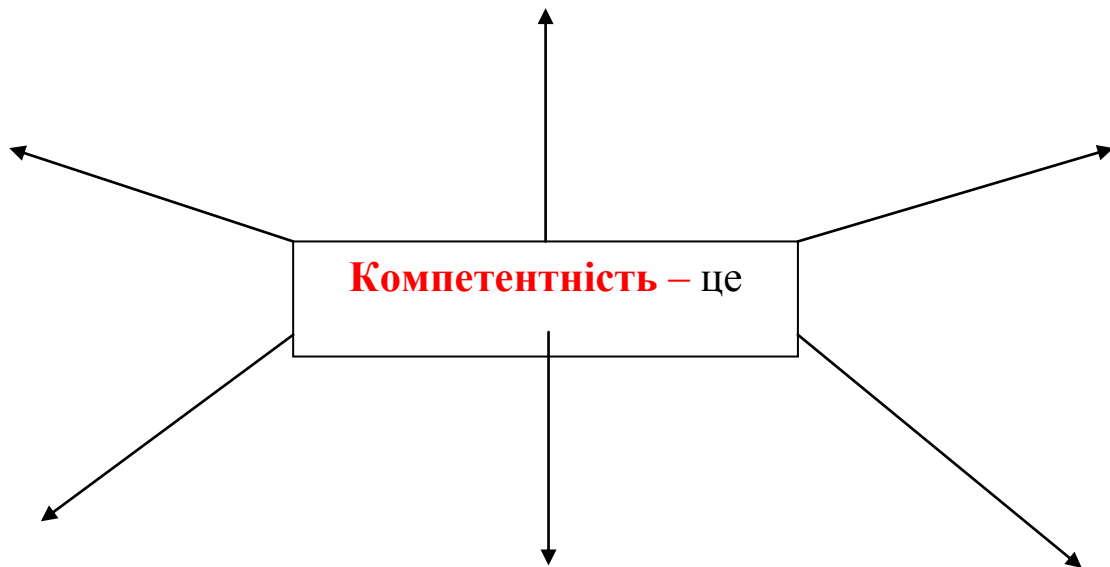
5. Підсумки роботи. Рефлексія результатів семінару.

ЛІТЕРАТУРА

1. Подласый И. Продуктивная педагогика. [Текст] – М.: Народное образование, 2003.
2. Родигіна І. В. Компетентнісно орієнтований підхід до навчання. Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 112 с.: іл. – (Серія «Адміністратору школи»).
3. Січко С. Крок за кроком до життєвої компетентності // Директор школи. – 2008. – № 7. – С. 21 – 23.
4. Ще раз про життєві компетентності / Л. Шелестова, Н. Чирено // Шкільний світ. – 2007 – № 38.– С. 19 – 20.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Додаток 2

Маленький словничок до теми

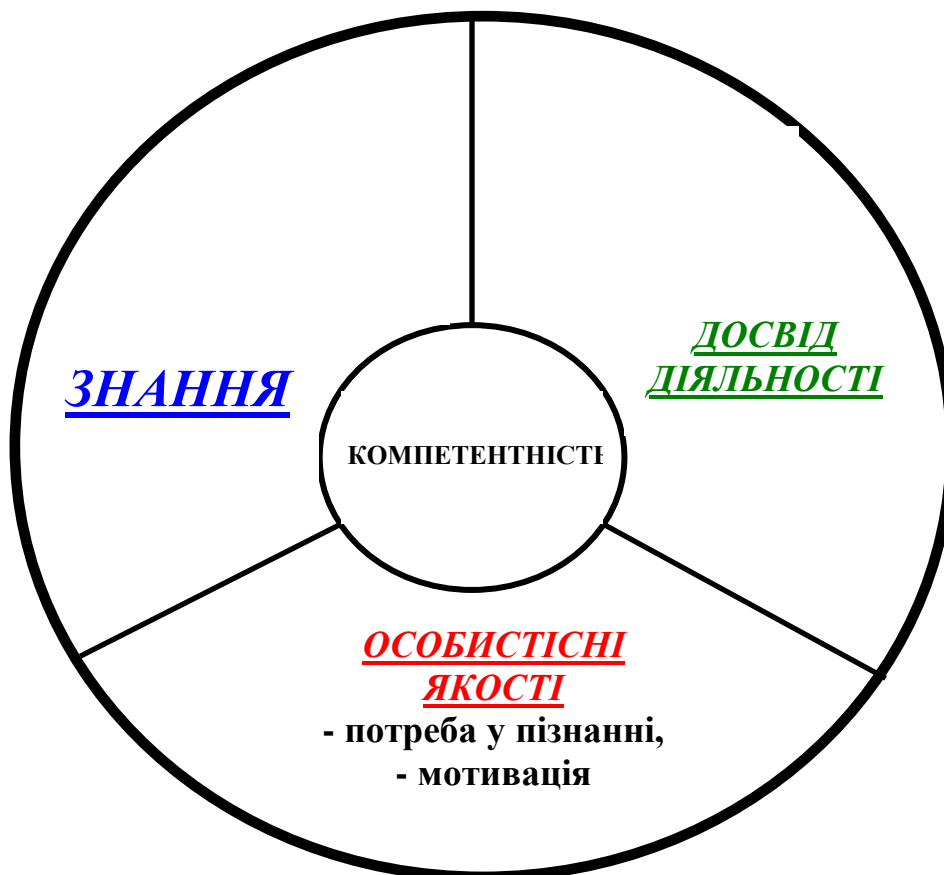
Компетентність – обізнаність, досвідченість, авторитетність у певній галузі пізнання і практики, придатність до діяльності в певній сфері (*лінгвістичній, соціальній, життєвій, професійній, громадянській тощо*), висока якість цієї діяльності.

Компетенція – право на здійснення певних вчинків, проведення певної діяльності, законно прийнята здатність авторитетної особи здійснювати певні акти чи дії в певних умовах, інакше кажучи, повноваження та сфера відповідальності людини.

Компетенізація [*компетентність (компетенція) + зація*] – процес фокусування освіти на впровадження компетентнісного підходу (конструювання *мети і змісту освіти* у формі стандартів, програм і підручників). *Компетентнісно зорієнтований (компетентнісний) підхід (К-підхід)* вважається ключовою інноваційною ідеєю сучасної освіти.

Продуктивне навчання забезпечує засвоєння таких знань і умінь, володіючи якими, випускник школи має підґрунтя для свого подальшого життя. «Продуктивні – необхідні, дієві, міцні, постійно актуальні, сформовані на належному рівні знання та уміння» (Підласий).

ЗАГАЛЬНА СТРУКТУРА КОМПЕТЕНТНОСТІ

Картка для індивідуальної роботи

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ КОМПЕТЕНТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО
НАВЧАННЯ В ПНЗ

Груп и комп	Показники компетентності За проектом Критеріїв	Шляхи реалізації завдань компетентісно орієнтованого навчання
Соціальна	<ul style="list-style-type: none"> • готовність брати на себе відповідальність, бути активними у прийнятті рішень, у суспільному житті, у врегулюванні конфліктів ненасильницьким шляхом, у функціонуванні та розвитку демократичних інститутів суспільства; • уміння упевнено будувати свою поведінку для досягнення балансу між своїми потребами, очікуванням, смыслом життя і вимогами соціальної дійсності, спираючись на норми (правові, моральні, етичні) 	<ul style="list-style-type: none"> •
Полікультурна	<ul style="list-style-type: none"> • оволодіння досягненнями культури (вітчизняної та світової); • розуміння несхожості інших людей, їх індивідуальності, їх відмінностей за національними, культурними, релігійними та іншими ознаками; • взаємоповага до їхньої мови, релігії, культури тощо 	<ul style="list-style-type: none"> •
Комунікативна	<ul style="list-style-type: none"> • адекватність установок, розуміння суб'єктом своєї предметної і міжособистісної позиції; • знання закономірностей різних форм спілкування і правил поведінки в різних ситуаціях; 	<ul style="list-style-type: none"> •

	<ul style="list-style-type: none"> • уміння сформувати тактичний план і реалізувати його на основі соціальних навичок; опанування важливим у роботі і суспільному житті усним і писемним спілкуванням рідною та іноземними мовами. 	
Інформаційна	<ul style="list-style-type: none"> • Вміння добувати, опрацьовувати та використовувати інформацію з різних джерел; <ul style="list-style-type: none"> • сукупність знань, що відображають систему сучасного інформаційного суспільства; володіння інформаційними технологіями; • досвід пошукової діяльності (уміння здобувати, критично осмислювати та використовувати різноманітну інформацію) 	
Саморозвитку й самоосвіти	<ul style="list-style-type: none"> • потреба і готовність постійно навчатись як у професійному відношенні, так і в особистому та суспільному житті 	<ul style="list-style-type: none"> •
Продуктивної творчої діяльності	<ul style="list-style-type: none"> • сукупність здатностей, які включають здібності, риси характеру (креативність, новаторство, наполегливість); <ul style="list-style-type: none"> • знання, що визначають спроможність людини до творчості, успішність її творчої діяльності, • наявність результатів. 	<ul style="list-style-type: none"> •

МОЖЛИВОСТІ ПРОДУКТИВНОГО НАВЧАННЯ (за І. Підласим)

Як діяти:

- свідомо відбирайте навчальний матеріал;
- *орієнтуйте освіту на життєву практику, опирайтесь на життєвий досвід вихованця, інтереси, потреби, особливості розвитку; практико орієнтована освіта;*
- ставте вихованця в ситуацію, яка вимагає пояснення розбіжностей між знаннями і наявним досвідом;
- *навчайте мислити причинно (ставте питання «Чому?»);*
- навчайте мислити продуктивно;
- формуйте творче мислення (аналіз проблем, творчі завдання, декілька способів вирішення задачі);
- використовуйте активні та інтерактивні методи, технології;
- *організуйте навчально-виховний процес на основі інтерактивної взаємодії;*
- *стимулюйте активність вихованців;*
- показуйте перспективи навчання;
- формуйте культуру мислення, культуру висловлювання;
- формуйте абстрактне мислення, вчіть систематизувати, узагальнювати, встановлювати логічні зв'язки (схеми, таблиці, плани, ОЛС).

Урахування потреб особистості в організації педагогічної взаємодії

Навчальний семінар-практикум для педагогічних працівників ПНЗ

Мета: підвищити рівень психолого-педагогічної компетентності педагогів щодо врахування потреб особистості при організації НВП, створити умови для більш ефективного професійного й особистісного розвитку педагогів.

Завдання:

- **актуалізувати** та **коригувати** знання педагогів щодо базових потреб особистості;

- сформувати

- *розуміння* педагогами необхідності врахування базових потреб дитини в організації НВП;
- *знання* щодо особливостей технології організації оптимальної педагогічної взаємодії;
- новий досвід застосування психолого-педагогічних технологій.

Обладнання:

1. ПК.
2. Модераційна дошка «Очікувані результати» (додаток 1).
3. Цифровий ресурс (презентація Ppt «Базові потреби дитини та способи їх задоволення»).
4. Значки-«смайлики» «Толерантність».
6. Висловлювання.
 - «Знання деяких принципів легко замінює незнання деяких фактів» (К. А. Гельвецій);
 - «Система виховання, що не вирішує питання про інстинкт, є системою фабрикації невротиків» (Л. Виготський);
 - «Знання з'являються лише в того, в кого є питання» (Г. Г. Гадамер).
7. Графічна модель «Ієрархія базових потреб особистості» (додаток 3).
- 8. Картки для групової роботи «Очікування щодо позашкільного закладу» (додаток 2).**
5. Таблиця.
6. Кольорові стікери.

Структура заняття

	Організаційна форма, технологія навчальної роботи	Завдання етапу	Час (хв.)	Обладнання
1. Організаційно-мотиваційний етап				
1.1	Ритуал початку «Возьмёмся за руки, друзья, чтоб не пропасть поодиначке»	Об'єднати групу, створити позитивний настрій на роботу	3	Аудіозапис пісні Булатат Окуджави
1.2	«Зустріч із парадоксом»	Мотивація до пізнавальної діяльності	3	Вислів «Система виховання, що не вирішує питання

				про інстинкт, є системою фабрикації невротиків» (Л. Виготський).
1.3	Оголошення теми	Орієнтація на зв'язок теми з педагогічною практикою	1	
1.4	«Незакінчене речення»	Визначення особистісно значущих цілей наступної навчальної діяльності	5	Модераційна дошка «Очікування: знання, досвід, ставлення» (додаток 1)
2. Етап проєктивно-діяльнісний				
2.1	Спільне планування діяльності		5	План роботи групи
2.2	Групова робота «Один мовчить, другий кричить, третій сам не знає?»	Визначення проблемного поля дискусії	6+4	Картки для групової роботи (додаток 2)
2.3	Теоретичний блок. Робота за опорним конспектом «Піраміда потреб»	Актуалізація опорних знань	5	«Піраміда потреб» (додаток 3)
2.4	Вправа «Ревізійна комісія»	Розробка методичних рекомендацій щодо задоволення базових потреб	8	Модераційна дошка «Педагогічні засоби» (додаток 4)
2.5	Комунікативний тренінг	Формування досвіду і вмінь застосування конструктивних комунікативних технік		
2.5.1	Вправа «Без ярликів»	Актуалізація особистісного досвіду	10	Ярлики
2.5.2	Групова робота «Підтримка»	Визначення фасилітативних і нефасилітативних	4	Завдання для роботи груп (додаток 5-6)

		висловлювань, відпрацювання вербального вираження підтримки		
2.5.3	Вправа «Ситуація»	Відпрацювання технік «Я- повідомлення», активного слухання	15	Роздатковий матеріал «Техніка «Я-повідомлення» (додатки 7-9)
3. Заключний (рефлексивно-оцінний) етап				
3.1	«Незакінчене речення»	Підведення підсумків роботи групи	1	
3.2	Рефлексія результатів і станів	Встановлення зворотного зв'язку	5	Модераційна дошка
3.3	Ритуал прощання		1	

Хід заняття

I. Організаційно-мотиваційний етап.

1.1. Ритуал початку заняття. «Смайлики».

1.2. Орієнтація в темі. Мотивація навчальної діяльності.

«Зустріч із парадоксом». Леву Виготському належить вираз: **«Система виховання, що не вирішує питання про інстинкт, є системою фабрикації невротиків».** Що ви думаєте з приводу цього висловлювання? До яких роздумів нас спонукають ці слова знаного вченого-психолога?

Отже, в ідеалі виховання, насамперед, мусить ураховувати закономірності **природного розвитку організму та його потреби.**

Які потреби? І як це робити?

1.3. Оголошення теми, мети: «Урахування потреб особистості в організації педагогічної взаємодії».

1.4. Рефлексія очікувань учасників (модераційна дошка, додаток 1).

II.Проективно-діяльнісний етап.

2.1. Спільне планування діяльності.

Ми:

- актуалізуємо знання щодо базових потреб особистості;
- з'ясуємо, як педагогу узгоджувати виконання «держзамовлення» і задоволення базових потреб особистості;
- з'ясуємо особливості організації педагогічної взаємодії, спрямованої на задоволення базових потреб особистості;
- вправлятимемось у застосуванні ефективних комунікативних методик.

2.2. Групова робота «Один мовчить, другий кричить, третій сам не знає?»

Мета: дати досвід виявлення і з'ясування поля професійних проблем через застосування інтерактивних форм роботи.

Хід роботи. А є вимоги і запити, що формулюють до нас, працівників ПО, різні учасники навчально-виховного процесу і його замовники. Утворити групи «Держава», «Суспільство», «Батьки», «Діти». З'ясувати, які потреби вони хочуть задовольнити. Заповнити картки для групової роботи (додаток 2). Презентувати результати групової роботи перед загалом, порівняти запити та очікування всіх учасників освітнього процесу, зробити висновок, наскільки вони співпадають.

Потім обговорюється питання: як ми, педагоги, розуміємо свою місію (завдання), наскільки вона узгоджується з потребами дітей.

2.3. Теоретичний блок.

«Потреби як справжні мотиви до дії».

Наші справжні потреби завжди мотивують нас до вчинків і діяльності. Проте не завжди ці мотиви усвідомлюються нами, прямо виражаються і стимулюють нас діяти послідовно. Багато залежить від того, яка з потреб актуалізується.

Проте, педагоги і батьки – ті, хто займається вихованням дитини, мають знати певні закономірності.

Базові потреби людини подають у вигляді «Піраміди потреб» (додаток 3). Базові потреби – це те, що неможливо ігнорувати. Вони не завжди усвідомлюються людиною (тим паче - дитиною) і в силу різних причин декларуються прямо. На їх вияв впливають вікові та

індивідуальні особливості кожної людини. Педагогам необхідно навчитись їх вірно «прочитувати».

Вищі потреби (потреби зростання) неможливі без задоволення первинних потреб і потреб у зв'язку.

Сприятти розвиткові – створювати оптимальні умови для розвитку, що передбачає задоволення потреб.

Навчати – навчати жити.

Виховувати - організовувати і спрямовувати соціальне життя дитини, піклуватись про соціальні зв'язки, що мають пронизувати навчальне середовище.

Отже, педагог повинен досконало володіти оптимальними методами і техніками організації педагогічної взаємодії. До речі, це необхідно ще й з точки зору збереження його психічного здоров'я.

2.4. Вправа «Ревізійна комісія» (додаток б).

Мета: проаналізувати знання сучасних педагогічних теорій і практик; розробити методичні рекомендації щодо організації педагогічного спілкування.

2.5. Комунікативний тренінг.

Мета: вдосконалити комунікаційні якості і вміння педагогів.

2.5.1. Вправа «Без ярликів».

Мета: подолання обмежень, пов'язаних із дією установок як важлива умова безумовного прийняття.

Умови гри: у кожного на голові стрічка з написом визначеної ролі і дій, що необхідно здійснити по відношенню до нього. Учасник не знає, що написано на його стрічці, але бачить написи в інших.

Під час «броунівського руху» всі спілкуються з усіма з урахуванням сформульованої установки.

Рефлексія вправи:

- чи зрозуміли ви, яку роль вам приписують?
- Чи легко вам було спілкуватись у цій ролі? Що заважало?
- Який урок виніс кожний?

2.5.2. Групова робота «Підтримка».

Мета: сформувати навички психолого-педагогічної підтримки індивідуального розвитку дитини.

Завдання №1: серед поданих висловлювань визначте фасилітативні і нефасилітативні (див. Словник). Обґрунтуйте свою думку(додаток 6).

Завдання № 2: сформулюйте декілька висловлювань, у яких ви надаєте словесну підтримку дитині(додаток 7).

2.5.3. Вправа «Ситуація».

III. Підсумковий (рефлексивно-оцінний) етап.

3.1. Підсумуємо нашу роботу.Закінчіть речення:

- коли дитина живе в атмосфері безпеки, вона – ...
(вчиться довіряти іншим).
- Коли дитина живе в атмосфері підтримки, вона – ...
(вчиться бути впевненою у собі).
- Коли дитина живе в атмосфері толерантності, вона – ...
(вчиться бути терпимою).

3.2. Закінчіть речення:

- ✓ «Я думаю...»
- ✓ «Я відчуваю...»
- ✓ «Ця інформація була для мене...»
- ✓ «Я навчився...»
- ✓ «Це був ... досвід».

Порівняйте свої теперішні судження зі своїми очікуваннями.

3.3. Ритуал прощання.

Модераційна дошка «Очікувані результати»

Знання	Досвід і вміння	Ставлення

Завдання для групової роботи

Сформулюйте, чого очікує держава від позашкільної освіти?

Завдання для групової роботи

Сформулюйте, чого очікує суспільство (громада) від позашкільної освіти?

Завдання для групової роботи

Сформулюйте, чого очікують батьки,
приводячи дитину до позашкільного навчального закладу.

Завдання для групової роботи

Сформулюйте, чого хоче сама дитина, приходячи до позашкільного закладу?

Замовлення на зміст позашкільної освіти
(орієнтовний очікуваний результат групової роботи)

Держава (закон)	Суспільство, група (опосередковано)	Батьки (очікуван ня)	Діти (мотиви приходу і потреби)	Педагоги (місія і можливості)
Виховання законослухнян ого громадянина- патріота України	<ul style="list-style-type: none"> • Критично мислить, • соціально активний, • відповідальний 	Щоб був у безпеці (не вештається, під наглядом, пристроєний до справи)	Тут не так страшно, як у школі (потреба у безпеці)	
Сприяння всебічному розвиткові особистості (інтелектуальн ому, духовному і фізичному) Створення умов для розвитку	Продуктивний	Навчиться – в житті знадобиться (шити, в'язати...)	«Чим я гірший?» виступати на сцені, отримати нагороду (потреба визнання)	
Соціалізація	<ul style="list-style-type: none"> • Конструктивно взаємодіє, • вміє працювати в команді, • толерантний 	Щоб став здоровіше	Я нудькую, мені сумно самому (потреба у контактах)	
Достатньо конформний (зручний в управлінні)	Певною мірою нонконформіст. Людина з громадянською свідомістю	У нього талант. Просто він цього хоче. А чому б ні?	«В мені щось є, кудись мене тягне, і я хочу це розвинути» (пошуки себе, самореалізація)	
Задоволення освітньо-культурних	<ul style="list-style-type: none"> • Організація корисного дозвілля 	«Підтягнут» з якихось	Мені це цікаво! Я це люблю! Хочу знати	Навчу тому, що сам умію

потреб, які не задовольняють ся в ЗОШ		предметів, легше буде в школі	більше! (<u>когнітивні, естетичні потреби</u>)	
Профільна освіта та допрофесійна підготовка	Навички самоврядування	Можливо, обере професію (може, стане заробляти)	Можливо, це знадобиться у професії (<u>самовизначення</u>)	
Організація дозвілля	• внесок у життя і розвиток громади	Хоч відпочине від уроків	Хоч відпочину від уроків... Може, хоч там не нудно? (структурування часу, переключення уваги, зміна роду діяльності)	

Додаток 4

Ієрархія базових потреб (за А. Маслоу)

Потреба у самовираженні, самореалізації, саморозвитку
Когнітивні та естетичні потреби (у знаннях, у порядку, справедливості, красі)
Потреба у визнанні і самоствердженні (у повазі до себе, у схваленні, вдячності, оцінці, повазі, компетентності, статусі)
Потреба у контактах (любві, прихильності, близькості, приналежності до групи)
Потреба у безпеці і захисті
Фізіологічні потреби

**Задоволення базових потреб дитини: методичні рекомендації
щодо організації педагогічного спілкування**

<p align="center">Потреба у визнанні і самоствердженні (визнання)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Виявляйте повагу і щирий інтерес до дитини. ✚ У вихованні підкріплюйте позитивне (акцентуйте на ньому, а не на негативі), критикуйте дію, а не дитину. ✚ Помічайте успіхи дітей. Говоріть їм про це. Наприклад: “Я бачу в тобі великі зміни, порівняно з минулим місяцем”. ✚ Визнавайте внесок дитини у спільну справу. 	<p align="center">Педагогічні технології</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ особистісно орієнтоване навчання і виховання; ✓ «Створення ситуації успіху» (за Белкіним).
<p align="center">Потреба у контактах (підтримка)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Створіть простір для спілкування, спеціально організуйте ситуації спілкування, обговорюйте з дітьми їх проблеми; ✚ у спілкуванні займайте позицію «поруч» (не над/під); ✚ підтримуйте дитину; ✚ будьте відкритими і щирими; ✚ цікавтеся життям дитини; ✚ правила роботи і поведінки встановлюйте спільно. 	<p align="center">Техніки конструктивного спілкування</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Без ярликів ✓ Змініть «Ти – повідомлення» на «Я-повідомлення» ✓ Активне слухання ✓ Створюйте традиції, історію вашої групи – у вихованців буде розвиватися почуття належності до неї ✓ Організуйте дозвілля вихованців, влаштовуйте свята своєї групи, «добрий час для гри», ✓ Тримайте тісний контакт із вихованцями і батьками (відмічайте дні народження, дзвоніть, пишіть листи, подяки для батьків тощо).
<p align="center">Потреба у безпеці і захисті (прийняття)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✚ Приймайте дитину безумовно, неупереджено, без проєкції її минулого; ✚ будьте уважними, спостерігайте, знайте, розумійте і приймайте особливості дітей; ✚ розвивайте свій емоційний інтелект, будьте емпатійними, відчувайте і розумійте стан дитини («вступіть у її черевики»), відгукуйтесь на нього; ✚ будьте толерантними, доброзичливими. Не будьте суворими, проте вимогливими; ✚ не критикуйте дитину (а тільки її вчинки). 	<p align="center">Техніки</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ «Я тебе розумію» ✓ «Я-повідомлення» ✓ активного слухання ✓ засоби педагогічної підтримки

Ярлики

- Нарцис («Свет мой, зеркальце, скажи да всю правду доложи:
я ль на свете всех милее?»). Захоплюйтесь мною)
 - «Гальма»
 - Тугодум, безголовий, тупий, безтолковий
- Властолюбець («Я ловлю кайф від влади над людьми»)
 - Кар'єрист
 - «Скупий лицар» (жмикрут)
- Ледащо («Поїли – можна поспати, поспали –
тепер можна попоїсти»)
 - «Мені більше всіх потрібно»
 - Брехун
 - Мажор

Валіза досвіду (ситуації для обговорення)

- Ви розмовляєте з вихованцем (колегою, членом сім'ї, другом), а він вас не слухає, перебиває.
- На вас нагримали в присутності інших.
- Вам сказали «Знову ти...», «Ти як завжди...» «Ти ніколи...»

ЗАВДАННЯ № 2. Серед поданих висловлювань визначте фасилітативні та нефасилітативні. Обґрунтуйте свою думку.

Група 1:

- Ти знову неправильно виконуєш моє завдання.
- Саме ти й міг би зробити таку справу.
- І це зовсім не складно. Навіть якщо не вийде – нічого страшного.
- Знову забули, що я вам пояснювала?
- Я упевнений, що ти пам'ятаєш про...
- Ця вправа у тебе зовсім не виходить.
- Це дуже важливо й у тебе неодмінно вийде.
- Ти підводиш нас усіх.

Група 2:

- На минулому занятті ми навчилися..., а сьогодні...
- Завтра конкурс, а ви...
- Замовкніть і слухайте мене уважно!
- Будь ласка, зосередьтеся і послухайте мене уважно!
- Сьогодні нас чекає цікава справа!
- Ви знову не підготувались до заняття!

Група 3:

- Якби ви не відволікались, впорались би швидше!
- Сьогодні ми з вами навчилися добре...
- Мені б дуже хотілося, щоб ти не забув про...
- Давайте підведемо підсумок нашого заняття. Що нового ви дізналися?
- Ви зовсім не зрозуміли матеріалу?
- Якщо й далі так працюватимете, то ніколи не встигнете.

Група 4:

- Починай же! Ти це добре зробиш!
- Треба робити, як говорить учитель!
- Ось ця деталь вийшла дуже гарно!
- Я гадаю, що зручніше за все було б зробити...
- Ти що, знов забув про...?
- Це дуже складно, сам ти не впорасешся.
- Роби швидше, я чекаю!
- Я знаю, що люди звичайно починають із ...

ЗАВДАННЯ № 3. Сформулюйте декілька висловлювань, у яких...

Група 1:

... буде виражено справжній інтерес до дитини, її діяльності.

Група 2:

... виразить повагу до думки дитини, навіть якщо Ви з нею не згодні.

Група 3:

... заохотьте дитину похвалити саму себе.

Група 4:

... авансуйте дитині успіх.

Система виховання,

**що не вирішує питання про інстинкт (потребу),
є системою фабрикації невротиків.**

Л. Виготський

Видання підготовлено до друку та віддруковано
редакційно-видавничим відділом ЧОІПОПП
Зам. № 1247 Тираж 100 пр.
18003, Черкаси, вул. Бидгощська, 38/1